

3.1.2022

Asia: STM:lle hallituksen esityksestä perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitotakuun tiukentamisesta

Viite: Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/12948/2019

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=09006b65-16fd-4825-b87b-358bdfaf909a>

Invalidiliitto ry on fyysisesti vammaisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 30 000 henkilöjäsentä ja 145 jäsenyhdistystä.

1.2. Edistääkö perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitotakuun tiukentaminen ehdotetussa muodossa?

Hoidon saatavuutta?

Kyllä X

Potilasturvallisuutta?

EOS X

Hoidon jatkuvuutta?

Kyllä X

Hoidon vaikuttavuutta?

Kyllä X

Terveydenhuollon kustannusvaikuttavuutta?

EOS X

Terveydenhuoltoon käytettävissä olevien resurssien oikeaa kohdentumista?

Kyllä X

3.1.2022

Väestön yhdenvertaisuutta

Kyllä X

Väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventamista

Kyllä X

Vapaamuotoiset huomiot:

Invalidiliitto katsoo, että lakiesityksen tavoitteet ovat kannatettavia, mutta lain toimeenpano on riippuvainen hyvinvointialueiden kyvystä ja taloudellisista resursseista suoriutua kokonaisuudessaan potilaiden perusterveydenhuollon avosairaanhoidon pääsystä. Invalidiliitto huomauttaa, ettei järjestelmää voida rakentaa vain keskimääräisen perusterveydenhuollon palveluita käyttävän potilaan näkökulmasta. Paljon terveydenhuoltopalveluita käyttävien vammaisten ihmisten asemaan on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuu avosairaanhoidon perusterveydenhuollon palveluihin pääsyssä. Kyse ei ole pelkästään vammaisen ihmisen hoidon jatkuvuudesta vaan myös siitä, että sosiaali- ja terveyskeskuksessa pystytään huomioimaan myös vammaisen ihmisen tarve sosiaalihuollon palveluille. Tämä edellyttää terveydenhuollon sosiaalityötä sosiaali- ja terveyskeskuksissa.

Invalidiliiton mielestä kuntoutus tulee aloittaa riittävän varhain ja oikea-aikaisesti sekä sitoa mukaan lakiesityksessä mainittuun hoitoprosessiin kokonaisvaltaisesti, kuten SOSTE ry omassa lausunnossaan asian nostaa esiin.

Invalidiliitto katsoo, että lain toimeenpano pitää sisällään sanotun ajallisen hoitotakuun noudattamisen ja esteettömien sote-palveluketjujen varmistamisen terveydenhuollon toimintayksiköissä kaikilla hyvinvointialueilla. Esteettömyys sisältää fyysisen toimintaympäristön ja terveydenhuollon tutkimus-, hoito- ja kuvantamislaitteiden esteettömyyden eri tavoin vammaisille ihmisille. Myös tiedonsaannin saavutettavuuteen on kiinnitettävä huomiota. Tämä tarkoittaa myös digitaalisten laitteiden käytön lisäksi kasvotusten ja puhelimitse tapahtuvaa asiointia terveydenhuollon ammattilaisten kanssa hyvinvointialueilla. Esteettömyys tulee ottaa huomioon myös hankittaessa sote - palveluita yksityisiltä toimijoilta ja silloin, kun potilaalle annetaan palveluseteli.

3.7. Huolimatta epävarmuuksista, tulisiko hoitoon pääsyn määräaikojen tiukentaminen toteuttaa ehdotetulla tavalla perusterveydenhuollon avosairaanhoidossa?

Kyllä X

Mahdolliset kommentit:

3.1.2022

Periaatteessa kyllä, mutta ehdottamillamme täsmennyksillä koskien mm. terveydenhuollon lääkinällistä kuntoutusta ja lääkinällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluita sekä sote -palveluiden esteettömyyttä. YK:n vammaissopimuksen velvoitteet on syytä huomioida vahvemmin lakitekstissä.

Terveydenhuoltolaki

Pykälässä 51 § säädetään yhteyden saamisesta perusterveydenhuoltoon ja hoidon tarpeen arviosta

Onko pykälä selkeä?

osittain, täsmennä X

Invalidiliitto katsoo, että lain sanamuoto potilaan yhteydenotosta virka-aikana rajaa tarpeettomasti kansalaisten asiointimahdollisuuksia, koska lain perusteluista käy ilmi, että mahdollinen takaisinsoitto tehdään saman päivän aikana. Invalidiliiton mielestä yhteydenotto saman päivän aikana olisi parempi sääntelyratkaisu.

Onko pykälän sisältämä sääntely toimeenpantavissa palvelujärjestelmän kannalta?

on, mahdolliset täydentävät kommentit X

Turvaako pykälässä oleva sääntely potilaan oikeudet riittävällä tavalla?

kyllä, mahdolliset täydentävät kommentit X

Invalidiliitto pitää kannatettavana sitä, että lain sanamuotoja täsmennetään ja potilaalla on oikeus ”saada yksilöllisen arvion tutkimustensa tai hoitonsa tarpeesta ja kiireellisyydestä sekä siitä, minkä terveydenhuollon ammattihenkilön toteuttamaa hoitoa tai tutkimuksia potilas tarvitsee.” Pykälässä ei enää säädettäisi hoidon tarpeen arvioinnista, mikä on aiheuttanut käytännössä epäselvyyksiä tämä ajallisesta ulottuvuudesta.

Ovatko pykäkohtaiset perustelut selkeät?

ovat, mahdolliset täydentävät kommentit X

Mahdolliset muutosehdotukset

Invalidiliitto esittää, että sanamuotoa muutetaan ja virka-aika poistetaan laista sekä lisätään aikamääre saman päivän aikana, jolloin voidaan ottaa huomioon ilta- ja viikonloppuajat. Lain sanamuodosta käy ilmi myös termi ”välittömästi”, mikä ei aina ole käytännön syistä mahdollista ja takaisinsoittoon päädyttäisiin terveydenhuollossa joka tapauksessa mahdollisesti paljon virka-ajan jälkeen saman päivän aikana.

3.1.2022

Pykälässä 51 a § säädetään perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitoon pääsystä.

Onko pykälän perusteella selvää, mitkä palvelut kuuluvat seitsemän vuorokauden hoitotakuun piiriin?

osittain, täsmennä X

Invalidiliiton mielestä pykälä on kirjoitettu tavalla, joka aiheuttaa epäselvyyksiä, mitkä palvelut kuuluvat seitsemän vuorokauden hoitotakuun piiriin. Epäselvyydet koskevat 51 a §:n 4 momenttia, joissa lähinnä rajataan palveluita lain soveltamisalan ulkopuolelle. Tulkintaongelmia voi aiheuttaa myös 51 a §:n 1 momentti tilanteisiin, mitä on pidettävä ensimmäisenä hoitotapahtumana.

Onko jotain muita palveluja, jotka pitäisi kuulua seitsemän vuorokauden piiriin?

kyllä, täsmennä X

Invalidiliitto katsoo, että terveydenhuoltoon kuuluvat lääkinnällisen kuntoutuksen palvelut, kuten esimerkiksi fysioterapian, toimintaterapian ja allasterapian käynnistyminen tulee sisällyttää seitsemän vuorokauden hoitotakuun piiriin, koska terveydenhuoltopalvelut tähtäävät varhaiseen tunnistamiseen ja tavoitteena on estää sekä minimoida uusia vammoja YK:n vammaissopimuksen artiklassa 25 (Terveys) b) -alakohdassa kuvatulla tavalla.

Lisäksi lakiin tulee kirjata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelut siten, että uuden apuvälineen luovutusprosessi käynnistyy 7 vuorokauden hoitotakuun puitteissa ja apuvälineiden huolto ja korjaukset vaativat myös erikseen huomiota lakiesityksessä. Invalidiliitto on saanut neuvontapalveluidensa kautta runsaasti jäseniltään yhteydenottoja apuvälineiden korjausten ja huoltojen epäkohdista. Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteista (1363/2011) ulottuu sen perustelumuistion mukaan hoitotakuuvelvoitteiden piiriin. Hoitotakuun tiukentamisvelvoitteita koskevassa lakiesityksessä apuvälineiden saatavuuteen ei kuitenkaan kiinnitetä riittävästi huomiota, vaikka apuvälineet monin tavoin edistävät ja parantavat vammaisten ihmisten toimintakykyä sekä ehkäisevät toimintakyvyn heikentymistä. Apuvälinepalveluista huolto ja korjaus pitää toteuttaa siten, että välttämättömän liikkumisen apuvälineen rikkouduttua tilanteeseen tulee vastata viipymättä eikä edes seitsemän vuorokauden enimmäismääräaikaan noudattaa. Invalidiliitto katsoo, että perusterveydenhuoltoon kuuluvan uuden lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen luovutusprosessi alkaisi hoitotakuun puitteissa viimeistään 7 vuorokaudessa havaitusta tarpeesta ja rikkoutuneen apuvälineen korjaus sekä huolto

3.1.2022

viipymättä, jolloin voidaan ottaa käyttöön ilta- ja viikonloppuaikoja virka-ajan ulkopuolella.

Onko pykälän sisältämä sääntely toimeenpantavissa palvelujärjestelmän kannalta?

on, mahdolliset täydentävät kommentit X

Invalidiliiton mielestä pykälän sisältämä sääntely on toimeenpantavissa, jos esittämämme muutokset hyväksytään lakiin.

Turvaako pykälässä oleva sääntely potilaan oikeudet riittävällä tavalla?

ei, miksi X

Lakiesityksen 51 a §:n soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu lääkinnällinen kuntoutus, vaikka YK:n vammaissopimuksen artiklan 25 (Terveys) soveltamisalaan kuuluu vammaisten ihmisten terveyteen liittyvä kuntoutus. Invalidiliitto katsoo, ettei pykälä 51 a § turvaa vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksia riittävällä tavalla. Suomen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Esimerkiksi vammaisen lapsen oikea-aikainen kuntoutus tukee lapsen kasvua ja kehitystä eikä se saa viivästyä.

Ovatko pykäläkohtaiset perustelut selkeät?

eivät, miksi X

Lain perusteluissa nostetaan esiin käytännöt fysioterapian suoravastaanotoista, jotka kuuluisivat tietyin järjestämistavoin seitsemän vuorokauden hoitotakuun piiriin, vaikka muuten kuntoutuspalvelut rajataan kategorisesti pois seitsemän vuorokauden hoitotakuun piiristä. Tämä vaikeuttaa lainsoveltajan työtä ja aiheuttaa tulkintaongelmia käytännössä. Invalidiliitto painottaa hoitotakuun ulottamista kuntoutustarpeen arvioon, joka vaatii perehtyneisyyttä ja asiantuntijuutta. 7 päivään sisällytettynä arviointi ja toiminnan kategorinen käynnistäminen hoitotakuun täyttämiseksi voi johtaa epätarkoituksenmukaisiin kuntoutustoimenpiteisiin. Toisaalta tätä voisi hyödyntää kuitenkin siihen, että terveydenhuolto aloittaisi lääkinnällisen kuntoutuksen toimenpiteet ajalle, jolle odotetaan Kelan vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen päätöstä. Laki sallii näissä tapauksissa regressioikeuden kunnille.

Mahdolliset muutosehdotukset:

Invalidiliitto katsoo, että terveydenhuollon lääkinnällinen kuntoutus ja lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelut ainakin korjausten ja huoltojen osalta on kirjattava 51 a §:n soveltamisen alaan, kuten edellä on mainittu.

3.1.2022

Pykälässä 54 säädetään hyvinvointialueen velvollisuudesta hankkia palveluja muulta palveluntuottajalta

Onko pykälä selkeä?

on, mahdolliset täydentävät kommentit X

Onko pykälän sisältämä sääntely toimeenpantavissa palvelujärjestelmän kannalta?

osittain, täsmennä X

Vammaisten ihmisten tarpeisiin vastaavat terveydenhuollon palvelut on oltava esteettömiä, kun hyvinvointialueet toteuttavat niitä yhteistyössä tai niitä hankitaan yksityiseltä palveluntuottajalta. Mikäli käytetään palveluseteliä, niin ennakkoon tulee varmistaa esteettömät terveyspalvelut yksityiseltä palveluntuottajalta.

Turvaako pykälässä oleva sääntely potilaan oikeudet riittävällä tavalla?

ei, miksi X

Esteettömyys on ihmisoikeus. Esteettömät terveydenhuoltopalvelut pitää varmistaa vammaisille ihmisille, iäkkäille ja esimerkiksi lastenrattaita työntävät vanhemmat tulee ottaa huomioon esteettömässä toimintaympäristössä.

Ovatko pykäläkohtaiset perustelut selkeät?

eivät, miksi X

Invalidiliitto katsoo, että erityisesti terveydenhuollon tutkimus-, hoito- ja kuvantamislaitteiden sekä toimintaympäristön esteettömyys tulee mainita pykäläkohtaisissa perusteluissa, kun hyvinvointialueet tuottavat terveydenhuollon palveluita yhteistyössä tai niitä hankitaan yksityiseltä palveluntuottajalta sekä käytetään palveluseteliä.

Mahdolliset muutosehdotukset:

Invalidiliiton mielestä esteettömät terveydenhuoltopalvelut tulee varmistaa, kun hyvinvointialueet toteuttavat niitä yhteistyössä tai niitä hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta sekä käytetään palveluseteliä. YK:n vammaiskomitea on katsonut yleiskommentissa nro. 2 (2014) artiklasta 9 (Esteettömyys ja saavutettavuus), että julkista rahaa ei pitäisi käyttää siten, että tavarat ja palvelut ovat esteellisiä vammaisille henkilöille. Komitea edelleen katsoo, että esteettömät tavarat ja palvelut merkitsevät positiivista erityiskohtelua vammaisten ihmisten kannalta julkisissa hankinnoissa

3.1.2022

tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi. Siten lain perusteluissa tätä komitean yleiskommenttia tulee avata tässä yhteydessä kokonaisvaltaisesti, jotta terveystalveluiden esteettömyys ja saavutettavuus toteutuvat.

Pykälässä 55 § säädetään tietojen julkaisemisesta

Onko pykälä selkeä?

on, mahdolliset täydentävät kommentit X

Onko pykälän sisältämä sääntely toimeenpantavissa palvelujärjestelmän kannalta?

osittain, täsmennä X

Invalidiliitto katsoo, että hyvinvointialueen terveyskeskusten ja -asemien hoitotakuuseen liittyvien tietojen saaminen pitäisi voida tapahtua myös muuten esim. soittamalla tai henkilökohtaisesti asioimalla. Nyt tämä muu tapa kuin internetissä tapahtuva julkaiseminen poistuu laista. Henkilökohtaisen kasvokkaisen tapaamisen yhteydessä tulisi pystyä samaa vastaavia tietoja esim. tulostamalla potilaalle mukaan hoitotakuun listoja odotusajoista.

Turvaako pykälässä oleva sääntely potilaan oikeudet riittävällä tavalla?

kyllä, mahdolliset täydentävät kommentit X

Invalidiliiton mielestä 55 § tietojen julkaisemisesta on aiempaa sääntelyä parempi, koska 4 kuukauden määräaika perusterveydenhuollon osalta laskee 1 kuukauteen. Kuten lakiesityksessä todetaan, tämä on merkittävä parannus, koska potilaan on voitava tehdä perusterveydenhuollon hoitopaikan valintaa koskevia päätöksiä saatavilla olevan tiedon pohjalta. Tietojen saavutettavuuteen ja ymmärrettävyyteen tulee kiinnittää huomiota.

Ovatko pykäläkohtaiset perustelut selkeät?

ovat, mahdolliset täydentävät kommentit X

Mahdolliset muutosehdotukset:

Invalidiliiton mielestä pitäisi huomioida myös muut asiointitavat kuin internetin käyttö tietojen julkaisemisessa. Kaikilla ei ole vaadittavia digitalisuustaitoja tai digilaitteistoa, joita voisi hyödyntää tiedon etsinnässä. Vaihtoehtoisia tapoja tulee vielä harkita, kuten kohtaamista kasvokkain tai puhelimitse, jolloin kansalainen voisi kysyä tietoja jonotusajoista

3.1.2022

Muut mahdolliset kommentit esityksestä (avovastaus)

Sosiaali- ja terveysministeriö valmisteleo terveydenhuoltolain muuttamista hoitoon pääsyn nopeuttamiseksi ja ns. hoitotakuun tiukentamiseksi. Invalidiliitto katsoo, että hoitoon pääsyyn kuuluu ajallisen ulottuvuuden lisäksi terveydenhuollon toimintaympäristön esteettömyys. Lakiesityksessä on pyritty arvioimaan lakiesityksen vaikutuksia vammaisille henkilöille, mutta tämä on tehty suppeasti. Vammaisvaikutusten (VAVA) arviointi tulee olla kattavaa ja lisäksi tulee kiinnittää huomiota terveydenhuollon lakiesityksen muutoksessa hoidon tosiasialliseen pääsyyn. Invalidiliitto painottaa terveydenhuollon toimintayksiköiden ja terveydenhuollon tutkimus-, hoito- ja kuvantamislaitteiden esteettömyyttä eri tavoin vammaisten ihmisten kannalta. Esteettömyysketju tulee ottaa huomioon hyvinvointialueiden jokaisen toimijan kohdalla myös silloin, kun terveyspalveluita hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta. Hoitotakuuvelvoitteesta tulee myös viestiä saavutettavasti tavoittaen kaikki vammaiset ihmiset selkeästi ja ymmärrettävällä tavalla. Digitaalisen saavutettavuuden lisäksi tulee olla käytössä myös muita tiedotuskanavia.

Invalidiliitto huomauttaa, että hyvinvointialueilla sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakasmaksujen omavastuuosuudet eivät saa johtaa siihen, että sote -palveluiden maksurasitus hyvinvointialueiden asukkaille tulee kohtuuttoman suureksi, mikä johtaa sote -palveluiden käyttämättä jäämiseen ja karkaamiseen hyvinvointialueiden asukkaiden ulottumattomiin. Terveyserojen kaventamiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen panostaminen on monin tavoin järkevää.

Invalidiliiton mielestä lakiesityksen vammaisia koskevissa vaikutusarvioinneissa on esitetty oikeansuuntaisia arvioita siitä, että perusterveydenhuoltopalvelujen vahventamisella jouduttamalla niihin pääsyä on vaikutusta myös sosiaalipalveluiden käyttöä koskien. Lakiesityksestä käy myös ilmi hoitotakuun tiukentamisen ja Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -hankkeen välinen yhteys. Hankkeen ”tarkoituksena on luoda laaja-alainen sosiaali- ja terveyskeskus, jossa hyödynnetään uudenlaista työnjakoa, tarjotaan eri ammattilaisten ja erityistason konsultaatioita. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmaa voivat hankeoppaan perusteella olla mm. sosiaali- ja terveydenhuollon eri ammattiryhmien osaamisen ja työpanoksen yhdistäminen uudella tavalla sekä ammattiryhmien välisen työnjaon kehittäminen.” Invalidiliitto katsoo, että terveydenhuollon sosiaalityö on osa perusterveydenhuoltoa, mikä edistää hoitotakuun ja toimivien hoito- ja palveluketjujen tavoitteita. Terveydenhuollon sosiaalityö ei käy riittäväällä tavalla ilmi lakiesityksestä, vaan se pitää kirjata erikseen lakiesitykseen. Invalidiliiton mielestä terveydenhuollon sosiaalityö sopii osaltaan toteuttamaan tarkoituksenmukaisella tavalla tulevaisuuden sosiaali- ja

3.1.2022

terveyskeskuksen sosiaali- ja terveydenhuollon eri ammattiryhmien osaamisen vahvistamista ja työpanosta sekä työnjakoa. YK:n vammaissopimuksen artiklan 19 (Eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisössä) mukaan vammaisten saatavilla tulee olla valikoima yhteiskunnan tukipalveluita, mikä tarkoittaa sitä, että yhdessä sote -palvelut muodostavat vammaisille ihmiselle yksilöllisen tarpeen mukaisen kokonaisuuden liittyen saumattomasti myös artiklan 25 (Terveys) toimeenpanoon.

Lakiesityksen perusteluissa käytetään runsaasti eri palveluita käyttävistä vammaisista lapsista termiä monivammainen. Invalidiliitto katsoo, että terminologisesti ”vaikeasti vammainen” tai ”vaikeavammainen” olisivat selkeästi parempia vastineita, mikä kuvaisi myös vamman vaikeusastetta ja siten kattavammin eri palvelutarpeita. ”Vaikeavammainen” -termiä käytetään nykyisin esimerkiksi vammaispalvelulaissa.

Invalidiliitto yhtyy SOSTE ry:n kirjaukseen ”Hoitotakuu nopeuttaa lääkärille pääsyä ja lääkehoidon aloittamista, mutta se ei juurikaan kohenna kuntoutusta tarvitsevien tilannetta. SOSTE ry suosittaa liittämään hoitotakuuseen erillisen kuntoutusta koskevan takuun, joka nopeuttaisi ja parantaisi kuntoutukseen pääsyä.”

Invalidiliitto katsoo, ettei lakiesityksessä ole otettu huomioon YK:n vammaissopimusta täysimääräisesti. Lakiesityksen perusteluiden kohdassa 12. ”Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys” avataan artiklaa 25 (Terveys) vain toistamalla soveltuvia yleissopimuksen terveystarvikkeiden artiklan sanamuotoja. YK:n vammaissopimus painottaa kuntoutuksen merkitystä vammaisille ihmisille osana terveystarvikkeita siten, että ”sopimuspuolet toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen sukupuolisensitiivisten terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden vammaisille henkilöille, terveyteen liittyvä kuntoutus mukaan lukien.” Koska terveydenhuollon kuntoutuspalvelut ja lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelut on lakiesityksessä jätetty (51 a §) seitsemän vuorokauden hoitotakuun ulkopuolelle, niin Invalidiliiton mielestä tämä muodostaa ihmisoikeusristiriidan YK:n vammaissopimuksen artiklan 25 määräysten ja lakiesityksen välille.

Invalidiliitto yhtyy HALI ry:n näkemykseen, jonka mukaan ”yksityiset palveluntuottajat (yritykset ja järjestöt) ovat merkittävä resurssi, joita pitäisi hyödyntää ihmisten palveluiden tuottamisessa strategisesti, eikä vasta viimesijaisena vaihtoehtona.”

3.1.2022

Helsingissä 3. päivää tammikuuta 2022

INVALIDILIITTO RY

Janne Juvakka

Laura Andersson

toimitusjohtaja

yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: lakimies Henrik Gustafsson, henrik.gustafsson@invalidiliitto.fi